

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 14 juni 2016

Mål nr

B 2095-15

KLAGANDE

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

MOTPART

SS

Ombud och offentlig försvarare: Advokat PA

SAKEN

Grovt vapenbrott m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2015-03-23 i mål B 1655-15

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom och bestämmer med tillämpning av 29 kap. 5 § andra stycket brottsbalken påföljden till fängelse tio månader.

PA ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av SS i Högsta domstolen med 9 096 kr. Av beloppet avser 7 277 kr arbete och 1 819 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att påföljden ska bestämmas till fängelse.

SS har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. SS åtalades för grovt vapenbrott. Han hade enligt åklagaren uppsåtligen innehaft en pistol med ammunition utan att ha rätt till det. Brottet var enligt gärningspåståendet grovt eftersom SS i narkotikapåverkat tillstånd innehade det laddade vapnet på allmän plats och då vapnet med hänsyn till situationen kunde befaras komma till brottslig användning. Han åtalades också för ringa narkotikabrott bestående i att han olovligen hade använt hasch eller annat cannabispreparat.
2. SS dömdes i tingsrätten för grovt vapenbrott och ringa narkotikabrott. Påföljden bestämdes till fängelse i ett år.
3. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom och med stöd av 28 kap. 3 § brottsbalken bestämt påföljden till skyddstillsyn i förening med fängelse i tre

månader. Enligt domen skulle SS också genomgå Kriminalvårdens påverkansprogram PRISM och på anmodan lämna urinprov. Han har efter hovrättens dom påbörjat verkställigheten av skyddstillsynspåföljden.

Frågorna i Högsta domstolen

4. Frågorna i målet är hur vapenbrottet ska rubriceras, straffvärdet av detta brott och vilken påföljd som ska bestämmas för den samlade brottsligheten.

Omständigheterna i målet

5. Av utredningen i målet framgår följande. SS greps på allmän plats i Göteborg när han var tillsammans med två andra personer. I innerfickan på sin jacka hade han en halvautomatisk pistol som var laddad med åtta patroner av kalibern 9 x 19 mm. Han hade använt narkotika och enligt egna uppgifter kände han sig påverkad och kunde inte tänka klart. Enligt honom var skälet till att han innehade vapnet att han skulle transportera det som en tjänst åt en annan person. När han greps hade han innehaft pistolen under högst en timme.

Regleringen om vapenbrott

6. Enligt 9 kap. 1 § första stycket vapenlagen (1996:67) döms den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet för vapenbrott till fängelse i högst två år.

7. I 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen finns bestämmelser om grovt vapenbrott. Där anges att om ett brott som avses i 1 § första stycket är grovt så döms till fängelse i lägst ett och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om 1. vapnet har innehafts på allmän plats eller på en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats eller i ett fordon på en sådan plats, 2. vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet,

3. innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen, eller
4. gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

8. Om ett brott som avses i 9 kap. 1 § första stycket vapenlagen är synnerligen grovt, döms för synnerligen grovt vapenbrott till fängelse i lägst tre och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen. (9 kap. 1 a § andra stycket vapenlagen.)

9. Bestämmelserna om vapenbrott ändrades i vissa avseenden den 1 september 2014. Då infördes den särskilda brottstypen synnerligen grovt vapenbrott. Vidare höjdes straffminimum för grovt vapenbrott från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Dessutom gjordes vissa ändringar beträffande de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Det är den nya lagstiftningen som ska tillämpas i målet.

10. Genom ändringarna år 2014 tillkom den fjärde punkten i 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen enligt vilken det särskilt ska beaktas om gärningen annars har varit av särskilt farlig art. Avsikten med införandet av den punkten var enligt förarbetena att betona att även andra omständigheter än de som anges i de tidigare punkterna kan vara av betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt. Ändringarna syftade också till att betona att gärningens farlighet är central vid bedömningen. (Se prop. 2013/14:226 s. 47.)

Vapenbrottets rubricering och straffvärde

11. Vid bestämmandet av straffvärdet i ett visst konkret fall får sådana förhållanden till ledning för bedömningen av brottets allvar som är knutna till den särskilda straffbestämmelsen central betydelse. Faktorer av detta slag tillmäts ofta särskild vikt även vid bedömningen av till vilken grad av ett gradindelad brott som gärningen hör. Av betydelse vid straffvärdebedömningen är vidare

förhållanden som generellt ska beaktas när straffvärdet bestäms. Det rör sig då främst om sådana omständigheter som anges i 29 kap. 1 § brottsbalken. Den bestämmelsen kompletteras av 2 och 3 §§. Samtliga omständigheter som påverkar straffvärdet ska vara täckta av den tilltalades uppsåt eller, i förekommande fall, oaktsamhet. (Se bl.a. NJA 2014 s. 559 p. 6 och 7.)

12. Av 9 kap. 1 a § första stycket 1 vapenlagen framgår att det förhållandet att ett skjutvapen har innehafts på allmän plats är en sådan omständighet som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. Lagtexten uppställer inte något krav på att det ska vara fråga om ett skarpladdat vapen. I förarbetena anges emellertid att innehav av ett skarpladdat vapen på de platser som anges i bestämmelsen regelmässigt bör bedömas som grovt brott. (Se prop. 2013/14:226 s. 41.)

13. Av utredningen framgår att SS innehade en skarpladdad pistol på allmän plats. Brottet bör redan av detta skäl – och då det inte föreligger några omständigheter som starkt talar i annan riktning – bedömas som grovt.

14. När det gäller frågan om straffvärdet av det grova vapenbrott som SS har gjort sig skyldig till finns det anledning att särskilt beakta följande. Det vapen som han innehade var en halvautomatisk pistol laddad med åtta patroner och med en förhållandevis hög eldkraft. Pistolen fanns lättillgänglig och var klar att använda. SS kände till att vapnet var laddat. Han innehade vapnet efter att ha intagit narkotika. Han kände sig enligt egen uppgift påverkad och oförmögen att tänka klart. Nu nämnda omständigheter verkar förhöjande på straffvärdet och kan inte anses fullt ut ha beaktats vid bedömningen att det är fråga om ett grovt brott.

15. Enligt SS innehade han vapnet under endast en kortare tid. Det påverkar i någon mån straffvärdet i sänkande riktning.

16. En sammantagen bedömning av det nu anförda leder till slutsatsen att straffvärdet något överstiger minimistraffet för grovt vapenbrott och motsvarar fängelse i ett år och två månader.

17. Det ringa narkotikabrottet har ett straffvärde som motsvarar ett lågt bötesstraff och inverkar därmed inte nämnvärt på den samlade brottslighetens straffvärde.

Utgångspunkter för påföljdsvalet

18. Vid val av påföljd ska rätten enligt 30 kap. 4 § brottsbalken fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse. Därvid ska sådana omständigheter som anges i 29 kap. 5 § (s.k. billighetsskäl) beaktas. Enligt 30 kap. 4 § andra stycket får rätten som skäl för fängelse, utöver brottslighetens straffvärde och art, beakta att den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott.

19. Om brottsligheten har ett straffvärde som motsvarar eller överstiger ett års fängelse, anses det föreligga en presumtion för att fängelse ska väljas som påföljd (se bl.a. prop. 1987/88:120 s. 100 och NJA 2003 s. 414). Presumtionen kan påverkas bl.a. av om det finns billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § brottsbalken. Frågan om fängelse ska väljas brukar då prövas med utgångspunkt från längden av det straff som skulle ha dömts ut (det s.k. straffmättningsvärdet). (Se NJA 2014 s. 559 p. 14.) I vilken utsträckning billighetsskäl ska få genomslag vid påföljdsvalet måste dock avgöras med hänsyn till bl.a. vilken typ av billighetsskäl som gör sig gällande och i vilken grad straffvärdet överstiger riktpunkten om ett år (se bl.a. NJA 2008 s. 359 och Petter Asp, Svensk rättspraxis – Straffrätt 2001-2009, SvJT 2010 s. 976 ff.).

20. Brottslighetens art kan inskränka möjligheten att välja en annan påföljd än fängelse. Även i de fall brottslighetens art bara i mindre grad talar för

fängelse krävs alldeles särskilda skäl för att välja en annan påföljd när brottslighetens straffmättningsvärde motsvarar fängelse i sex månader eller mer (se t.ex. NJA 2015 s. 1024 p. 27 med hänvisning till NJA 2000 s. 195).

Påföljdsvalet i detta fall

21. Brottslighetens straffvärde motsvarar fängelse i ett år och två månader. Det förhållandet att SS har genomfört större delen av skyddstillsynspåföljden bör enligt 29 kap. 5 § brottsbalken i skälig omfattning beaktas i sänkande riktning vid straffmätningen (se p. 24–29). Förhållandet är emellertid inte sådant att det bör påverka påföljdsvalet i detta fall (se p. 19). Presumtionen för fängelse bryts alltså inte. Till detta kommer att grovt vapenbrott är brott av sådan art som starkt talar för fängelse.

22. Med hänsyn till det grova vapenbrottets förhållandevis höga straff- och artvärde finns det inte heller förutsättningar att bestämma påföljden till skyddstillsyn i förening med fängelse enligt 28 kap. 3 § brottsbalken (jfr NJA 2015 s. 1024 där förhållandena var annorlunda).

23. Påföljden ska därför bestämmas till ett fängelsestraff.

Betydelsen när det gäller straffmätningen av att större delen av skyddstillsynspåföljden har verkställts

24. I 29 kap. 5 § första stycket brottsbalken anges olika omständigheter som utöver brottets straffvärde ska beaktas i skälig omfattning vid straffmätningen. Bestämmelsen ändrades den 1 april 2015. Lagändringen har emellertid ingen betydelse i sak för bedömningen i detta fall. Enligt 29 kap. 5 § första stycket 8, i dess lydelse när gärningen begicks (som i nuvarande lydelse motsvaras av 29 kap. 5 § första stycket 9), ska rätten vid straffmätningen utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta om det föreligger någon annan

omständighet som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

25. Billighetsskäl kan, om särskilda skäl påkallar det, föranleda domstolen att döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet (29 kap. 5 § andra stycket brottsbalken). I förarbetena till den bestämmelsen framhålls att restriktivitet ska iaktas med att underskrida den aktuella straffskalan (prop. 1987/88:120 s. 97).

26. SS har efter hovrättens dom den 23 mars 2015 påbörjat skyddstillsynen. Han skötte enligt yttranden från Kriminalvården den övervakning som ingick i skyddstillsynen och hade regelbunden kontakt med frivården. Han genomgick Kriminalvårdens påverkansprogram PRISM, vilket omfattade drygt 30 timmar. Enligt Kriminalvården visade dock flertalet av de urinprov som SS lämnade att han alltjämt använder cannabis.

27. Det som SS har verkställt av skyddstillsynen bör beaktas vid bestämmandet av fängelsestraffets längd (29 kap. 5 § första stycket 8 brottsbalken i dess lydelse när gärningen begicks). Bedömningen av i vilken grad en helt eller delvis verkställd skyddstillsyn ska påverka en senare straffmätning måste ta sin utgångspunkt i omständigheterna i det enskilda fallet. Hänsyn bör då tas bl.a. till det närmare innehållet i skyddstillsynen, hur ingripande de skyldigheter som följt av påföljden har varit för den dömda samt i vilken grad han eller hon har fullgjort dessa skyldigheter.

28. SS har stått under övervakning och genomfört påverkansprogrammet PRISM. Han tycks i allt väsentligt ha fullgjort de skyldigheter som har ålagts honom till följd av skyddstillsynen även om urinprov har visat att han regelbundet använt narkotika.

29. Det som SS har genomgått till följd av skyddstillsynen bör vid straffmätningen beaktas så att fängelsestraffet reduceras med fyra månader. Det finns särskilda skäl att med stöd av 29 kap. 5 § andra stycket brottsbalken döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet. Påföljden ska därför bestämmas till fängelse i tio månader.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Johnny Herre, Svante O. Johansson, Anders Eka (referent) och Sten Andersson
Föredragande justitiesekreterare: Andreas Löf